

Historische Vereniging Ameide en Tienhoven

18^e jaargang nr. 3, 2007

NIEUWSBLAD van de HISTORISCHE VERENIGING AMEIDE en TIENHOVEN

ISSN: 1569-7800

De Vereniging is gevestigd in Ameide en heeft haar domicilie in het oude Stadhuis aldaar. Ze is opgericht op 13 december 1989 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Tiel onder nummer 40324336.

BESTUUR

Voorzitter	H. van den Heuvel, Voorstraat 99	4132 AP Vianen	☎ 0347 355180
Vice-voorzitter	G.W. Groenendijk, De Bogerd 3	4233 GN Ameide	☎ 0183 601886
Secretaris	C.W. Broekman, Broekseweg 59	4233 CT Ameide	☎ 0183 601811
Penningmeester	J. Stasse, De Bogerd 19	4233 GN Ameide	☎ 0183 602488
Alg. adjunct	J.A. Maatkamp, Lekdijk 18	2769 GA Langerak	☎ 0183 602071
Lid	A.P. Provoost, Voorstraat 10	4233 EA Ameide	☎ 0183 601568
Lid	C. Rijnhout, De Kooi 25	4233 GP Ameide	☎ 0183 602648
Lid	D. Siegersma, Fransestraat 12	4233 ED Ameide	☎ 0183 602676
Lid	A. Terlouw - van der Grijn, Vijf Akkers 18	4235 AH Tienhoven	☎ 0183 602110

ERELEDEN

A.M. den Oudsten, G. Streefkerk en P. Will

CORRESPONDENTIEADRES

C.W. Broekman info@ameide-tienhoven.nl internet: www.ameide-tienhoven.nl

LEZINGEN EN EXCURSIES

vacature

REDACTIE NIEUWSBLAD

H.J. Beckmann h.j.beckmann@planet.nl
G.W. Groenendijk gert.groenendijk@planet.nl
A. Tukker
P. Will p.will@hetnet.nl

LEDENADMINISTRATIE

J. Stasse jstasse@hetnet.nl

CONTRIBUTIE

Deze bedraagt minimaal €15,- per jaar, over te maken op bankrekening nummer 301952248 van de Rabobank te Ameide t.n.v. de penningmeester van de vereniging. Opzegging van het lidmaatschap dient minimaal zes weken voor het eind van het verenigingsjaar te hebben plaatsgevonden.

Op de voorpagina een ruitportret van:

Hendrik van Brederode (1638-1657). Deze Hendrik heeft in 1657 de jaarlijkse paardenmarkt ingesteld in Ameide. Geschilderd door Jan van Rossum, omstreeks 1656, doek, Schloss Braunfels.

Hendrik van Brederode wordt beschreven in het artikel:

“De eerste jaarlijkse paardenmarkt in 1657. . . . en de tweede jaarlijkse paardenmarkt in 1661”

Inhoud: Nieuwsblad, 2007, jaargang 18, no. 3

1. Hendrik van Brederode [1]	1
2. Colofon [1]	2
3. Inhoudsopgave [1]	3
4. Verenigingsnieuws [4]	4
5. Expositie “Unie” en “Crescendo” [3]	7
6. De eerste jaarlijkse paardenmarkt in 1657 . . . . . en de tweede jaarlijkse paardenmarkt in 1661 [6]	10
7. Een uiterst merkwaardig affiche uit 1805 [2]	16
8. Bepalingen betreffende de jaarmarkt [8]	18
9. Een feest van soeppan en rollade [6]	26
10. Paardenmarkt en feest in Ameide [6]	32
11. Foto-impressie van de Paardenmarkt [2]	38
12. Kermis te Ameide voor 1907 [1]	40
13. De kermis afgeschaft [1]	41
14. Ameide in het teken van paarden [1]	42
15. Dé dag voor Ameide, Rijmen van Tijmen [1]	43
16. De paardemarkt affiches [3]	44
17. Uit de Wegwijzers [3]	47
18. Bespiegelingen naar aanleiding van de 350 ^e Paardenmarkt [2]	50
19. Wolfert van Brederode	52

Van de redactie:

350 jaar paardenmarkt in Termei! Voorwaar een reden om daar zeer uitvoerig bij stil te staan. Op de voorbespreking van de komende tentoonstelling over “Unie” en “Crescendo” na, is dit gehele nummer van het Nieuwsblad aan deze bijzondere paardenmarkt gewijd.

In de archieven in Meerkerk bevinden zich de originele aktes, waarmee aan Ameide het privilege werd gegeven eerst een, en later zelfs twee paardenmarkten te houden. Bert den Hertog heeft deze aktes getranscribeerd en Gert Groenendijk en Paul Will schreven er een artikel over.

Een bijzonder woord van dank gaat uit naar onze vaste medewerker Krijn van der Ham, die zijn ‘paardenmarkt-collectie’ ter beschikking stelde en waardoor we dit blad met veel authentieke foto’s en artikelen hebben kunnen verluchten. Krijn van der Ham wil zijn documentatie (foto’s, krantenknipsels, etc.) graag uitbreiden. Indien u documenten aan hem wil overdragen: zijn adres is Bordenweg 2, 4231 VH Meerkerk, tel. 0183 351490.

De foto’s op bladzijden 8, 50 en 51 zijn gemaakt door André Tukker.

Tenslotte: de heer R.F. van Dijk van het Stadsarchief Gorinchem heeft de redactie laten weten dat huwelijk tussen Wijnandus Johannes van Slijpe en zijn nicht Cornelia Diderica Adriana van Slijpe, als vermeld op pagina 47 van de vorige editie van dit blad, volgens zijn gegevens niet op 28 juni 1886 te Goudriaan, maar op 28 juli 1886 te Gorinchem werd voltrokken. Waarvan akte.

Op de achterpagina een ruitportret van:

Wolfert van Brederode (1649-1679). Deze Wolfert heeft in 1661 de tweede jaarlijkse paardenmarkt ingesteld in Ameide.

Geschilderd door Jan van Rossum, gesignd en gedateerd 1656, doek, Schloss Braunfels.

Wolfert van Brederode wordt beschreven in het artikel:

“De eerste jaarlijkse paardenmarkt in 1657. . . . en de tweede jaarlijkse paardenmarkt in 1661”

VERENIGINGSNIEUWS

Ontwikkeling ledenbestand

Sinds de publicatie van de vorige editie van het Nieuwsblad zijn twee leden overleden. Het gaat om de dames C. de Stigter-de Jongh en C.M. Jonker-Bredero.

Mevrouw De Stigter woonde in Leerdam, maar was geboren en getogen in een boerderij aan de Lekdijk te Tienhoven.

Een bijzondere vermelding in deze rubriek past in het geval van het overlijden van mevrouw Jonker. Deze antropologe woonde in verband met haar studie in de jaren zeventig van de vorige eeuw enige tijd in Ameide. Hoewel ze terminaal ziek was, werd mevrouw Jonker op 12 augustus van dit jaar lid van onze vereniging. Ze overleed op 1 september en werd vijf dagen later begraven op “Zorgvlied” aan de Amstel te Amsterdam. Ingevolge haar wens woonden voorzitter Hans van den Heuvel en vice-voorzitter Gert Groenendijk de uitvaartplechtigheid bij.

Als nieuwe leden werden ingeschreven de dames G. van Dijk-van Vliet en M. de Vroome-de Bie (beiden te Ameide) en A.C.Leusink-van der Kooi (Brummen) en de heren A. van der Kaaij, K. van Oort en F.A. Willemse (allen te Ameide), G. van Gelderen (Nieuwpoort), J. van der Kooi (Schoonebeek) en C. de Leeuw (Hagestein). Twee leden hebben hun lidmaatschap niet verlengd. De vereniging telt inmiddels 348 leden. Het streven van het bestuur is er op gericht het 350^e lid in te schrijven tijdens de jaarlijkse Paardenmarkt. Mocht het lukken, dan houdt dit een verdubbeling van het ledental in drie jaar tijd in!

F-16 vluchten boven slot “Herlaer” uitgesteld

Het afstellen van de nieuwe infrarood- en video-apparatuur van de F-16 gevechtsvliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht verloopt minder vlot dan in eerste aanleg was voorzien. Dit heeft mede tot gevolg dat de vluchten boven slot “Herlaer”, waarvan gewag werd gemaakt in de vorige editie van dit blad, voor enige tijd zijn uitgesteld. Maar gelukkig geldt ook in dit geval dat “wat in het vat zit niet verzuurt: zodra de data en de tijden van de vluchten definitief zijn vastgesteld, zullen deze via de daarvoor in aanmerking komende regionale nieuwsmedia en websites bekend worden gemaakt.

Ontvangen materiaal

De vereniging ontving van het nieuwe lid Gijs van Gelderen uit Nieuwpoort twee “pokkenbriefjes” uit de nalatenschap van zijn schoonfamilie, de familie Buijserd. De briefjes dateren uit respectievelijk 1906 en 1912. Verder kon aan de historische verzameling worden toegevoegd een biscuitblik uit de Tweede Wereldoorlog. Het werd beschikbaar gesteld door Klaas van der Leeden, woonachtig in Meerkerk, maar opgegroeid in Ameide.

Ontvangen: uitgebreide bibliotheek over de Tweede Wereldoorlog

Van mevrouw A. van Gelder – Rijnhout heeft de vereniging een zeer uitgebreide bibliotheek van circa driehonderd boeken ontvangen uit de nalatenschap van haar in 1998 overleden man Gradus van Gelder. Hiermee vervult zij de wens van Gradus om zijn bibliotheek ter beschikking te stellen van de gemeenschap. Gerardus (roepnaam: Gradus) van Gelder is geboren op 1 november 1929 te Gorinchem. Hij heeft eerst gewoond Gorinchem en vanaf 1982 in Ameide. Gradus was de zoon van Aart Jan van Gelder, geboren 8 januari 1904 te Gorinchem, en Ariaantje Swets, geboren 17 januari 1908 te Hardinxveld. Aart Jan van Gelder en Ariaantje Swets zijn in Nieuwland getrouwd op 26 maart 1926. Tijdens de Tweede Wereldoorlog woonden zij in Gorinchem op het adres Laantje 14. De belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog van Gradus van Gelder was ontstaan door de activiteiten van zijn vader tijdens deze oorlog, die na een verblijf van vijf jaar in het buitenland op 12 mei 1945 weer terugkeerde. In het hierna volgende krantenartikel wordt de inzet van vader Aart Jan beschreven.

Sergeant A.J. van Gelder vertelt. . . .¹

De mare dat onze stadgenoot de heer A.J. van Gelder na een verblijf van vijf jaar in het buitenland, thans in onze stad was teruggekeerd, deed ons besluiten, hem een kort bezoek te brengen, teneinde van hem een en ander over zijn wederwaardigheden te hooren. We troffen onzen vriend in de huiskamer, die in een bloementuin was herschapsen, temidden van zijn vrouw en kinderen, zijn oude moeder en verdere familieleden. De stemming was natuurlijk opperbest en de blijde gezichten spraken een overduidelijke taal. Nadat we een fijne Engelsche sigaret hadden opgestoken, deed onze kranige sergeant ons het volgende van alle opsmuk ontbloote relaas.

In Mei 1940 was hij als korporaal bij het 6^e Grensbataljon in Princenhage, toen de oorlog uitbrak, werd zijn bataljon naar Moerdijk overgebracht en kregen zij onderweg bij Zevenbergen een zware aanval van Duitse stuka's te doorstaan. Nadat zij in den strijd waren geweest tegen Duitse parachutisten en het bataljon daarbij geslagen was, gelukte het De Gelder en enkele manschappen door het overzwemmen van enkele weteringen te ontsnappen, waarna zij al terugtrekkend in Zeeuwsch-Vlaanderen terecht kwamen, waar zij weer ingedeeld werden voor den strijd tegen parachutisten. Nadat de strijd in Holland beëindigd was, trokken zij via België naar Frankrijk, waar zij in Caen kwamen en vandaar naar Abreville. De reis naar deze streek geschiedde met gevorderde auto's en herhaaldelijk stond de colonne bloot aan luchtaanvallen, waarbij helaas ook Hollandsche jongens werden gedood.

Na een paar weken in Frankrijk vertoefd te hebben, gingen de Hollanders vanuit Brest naar Engeland, waar zij eerst in Portcawl (Zuid-Wales) aankwamen en in kampen werden ondergebracht. Buitengewoon was hier de ontvangst door de Engelsche bevolking. Na 5 maanden ging men naar Congleton in Cheshire, waar ligplaats werd gevonden in een sigarenfabriek. Hier werden Hollanders ingezet voor bewaking van de vliegvelden, omdat er toen in Engeland wel degelijk rekening werd gehouden met een Duitse invasie.

Na 7 maanden werd de Hollandsche ploeg overgeplaatst naar Wolverhampton en hier bleef men tot in November 1944. Hier hebben de Hollandsche jongens prettige dagen beleefd, vooral door de groote gastvrijheid van de Engelsche bevolking, die steeds bereid was de Hollanders in hun woningen te ontvangen. Eenmaal werd het kamp bezocht door H.M. de Koninging, die zich op ongedwongen wijze met de Hollandsche soldaten onderhield. In September 1944 werd van Gelder overgeplaatst naar de staf van de N.B.S.² onder commando van Prins Bernard en tevens bevorderd tot sergeant, terwijl eind November 1944 – toen inmiddels de aanvankelijk bij de Duitse overwinningen downe stemming onder de Hollanders na de ommekeer en de invasie weer hoopvol was geworden – het Kanaal weer werd overgestoken en via Normandië Brussel werd bereikt.

Hier ontmoette Van Gelder zijn stadgenoot Frits Koek, die hem meedeelde, dat Gorcum gebombardeerd was, waardoor Van Gelder natuurlijk in angst kwam over zijn vrouw en kinderen. Ongeveer 3 weken geleden ging het echter gelukkig naar Holland en via Tilburg, 's-Hertogenbosch, Arnhem, dat bijzonder zwaar beschadigd is, werd Apeldoorn bereikt, dat toen juist bevrijd was.

Zaterdagavond kwam Van Gelder, die drager is van het Oorlogskruis met de gesp voor bijzondere krijgsverrichtingen in 1940, weer in zijn woonplaats terug en hij was natuurlijk zeer verheugd, de oude bekende straten te zien en bovenal, dat zijn familie ongedeerd was gebleven. In de straat was het natuurlijk een geweldig gebeuren en de voortreffelijke sigaretten, die onze sergeant met gulle hand uitdeelde, liet men zich goed smaken. Van Gelder vertelde ons ook nog, dat Prins Bernard bij de brigade bijzonder populair is, hetgeen niet in het minst het gevolg is van zijn amicale houding.

¹ De naam van de krant en de datum van verschijning van dit artikel zijn ons niet bekend

² De afkorting N.B.S. is met potlood doorgehaald en veranderd in B.N.S. In de Tweede Wereldoorlog begon van Prins Bernard zijn ongewilde mythologisering tot 'Veteraan van Oranje': hij ving Engelandvaarders (onder wie de 'Soldaat van Oranje' Erik Hazelhoff Roelfzema) op in Londen, richtte de Prinses Irene Brigade op die meedeed aan de geallieerde invasie op D-Day, organiseerde in de hongerwinter 1944/'45 voedseldroppings en zette de inlichtingendienst CDI op, welke agenten opleidde om boven bezet Nederland te worden gearparachteerd. In 1944 werd Prins Bernhard, onder druk van generaal Dwight D. Eisenhower, benoemd tot de eerste Bevelhebber der Nederlandse Strijdkrachten (BNS; voorloper van de BLS: Bevelhebber der Landstrijdkrachten).

Open Monumentendag

De Historische Vereniging Ameide en Tienhoven heeft tijdens de Open Monumentendag in het Stadhuis op de Dam op zaterdag 8 september 2007 bezoekers de mogelijkheid geboden om via de computer de eigen stamboom te onderzoeken. De publicaties van de vereniging konden in het Stadhuis ook worden ingezien en aangekocht. Leden van de Historische Vereniging waren ter plaatse aanwezig voor het geven van toelichting.

In de gegevens van de burgerlijke stand kan worden gezocht naar voorouders. Aandacht is besteed aan de website <http://burgerlijkestand.zederik.nl> van de gemeente Zederik, waar de akten van de burgerlijke stand kunnen worden opgevraagd. Hier vindt men digitale informatie met betrekking tot het openbare gedeelte van de registers van de burgerlijke stand, beginnende in 1812/1813, van de voormalige gemeenten Ameide, Hei- en Boecop, Leerbroek, Lexmond, Meerkerk, Nieuwland en Tienhoven.

De begraafplaatsen van Ameide en Tienhoven zijn de afgelopen tijd door Cees Broekman, Cees van der Grijn, Gert Groenendijk, Georges de Wit en Ruud Tieman (leden van de genealogische werkgroep) bestudeerd. Zo zijn bijvoorbeeld van de begraafplaats aan de J.W. van Puttestraat, een op 1 januari 1829 in gebruik genomen begraafplaats, van alle daar begraven personen de namen en begraafdata achterhaald. Ook zijn alle aanwezige zerken en grafmonumenten gefotografeerd.

Dit is ook gedaan voor de begraafplaats aan de Broekseweg te Ameide en voor de begraafplaats gelegen achter de kerk van Tienhoven. Aan het onderzoek is medewerking verleend door de gemeente Zederik. Begraafgegevens en archieven van de gemeente zijn geraadpleegd. Alle gevonden gegevens zijn geordend en samengebracht op een CD-rom. Tijdens de Open Monumentendag was deze CD-rom voor de eerste keer beschikbaar voor geïnteresseerden in genealogie en stamboomonderzoek.

Deze CD-rom kan voor €15,- worden gekocht bij de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven.

De genealogische werkgroep heeft de doop-, trouw- en begraafboeken van Ameide en Tienhoven toegankelijk gemaakt. Alle namen die voorkomen in deze boeken zijn verwerkt in de computer, waardoor heel snel naar deze namen kan worden gezocht. Ook de originele teksten van deze boeken zijn beschikbaar, omdat daarvan scans zijn gemaakt. De genealogische werkgroep heeft een CD-rom samengesteld, waarop deze elektronische klappers en de gescande boeken zijn opgenomen. Op de Open Monumentendag werd deze CD-rom te koop aangeboden. Via de website van de vereniging kan deze CD-rom ook worden gekocht.

In de gemeente Zederik wordt veel aan genealogie of stamboomonderzoek gedaan. Ook Hans Zijdeveld uit Nieuwland is daar intensief mee bezig. Hij werkt samen met de genealogische werkgroep van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven. Hans Zijdeveld, samen met de mensen die daarbij helpen, is gereed met het invoeren in de computer van de gegevens van de Burgerlijke Stand van alle kernen binnen Zederik. In het Stadhuis was tijdens de Open Monumentendag een computer opgesteld, waarmee kon worden gezocht naar voorouders. Indien voorouders in het gebied van Zederik hebben gewoond en geleefd, mag worden verwacht dat er stamboomgegevens bekend zullen zijn.

De werkgroep genealogie van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven heeft familiekaarten verzameld en geordend. Tijdens de Open Monumentendag is deze collectie van familiekaarten getoond. Voor de genealogische werkgroep van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven verzorgt Teuni de Wit (Aaksterveld 42, 4233 GC Ameide, tel. 0183 602001) deze verzameling. Het gaat daarbij om geboortekaartjes, trouwkaarten en overlijdenskaarten. Ook bedankkaartjes en andere familieberichten horen bij deze verzameling. Voor stamboomonderzoek binnen Ameide en Tienhoven geven deze kaarten waardevolle informatie.

Met uw hulp kan deze verzameling worden uitgebreid. Tussen uw oude papieren zijn wellicht kaarten aanwezig die u zou willen afstaan aan de Historische Vereniging. Bij verhuizingen en sterfgevallen komt het voor dat dit soort paperassen worden weggegooid of bij het oud papier terecht komen. Dat is natuurlijk jammer, want voor stamboomonderzoek en voor onderzoek naar de plaatselijke historie zijn deze zaken van groot belang. Gooi uw paperassen niet weg, maar geef deze aan de Historische Vereniging. Ook foto's, krantenknipsels en andere documenten betreffende Ameide en Tienhoven zijn uiteraard interessant voor de Historische Vereniging. Natuurlijk kan het zo zijn dat u uw familiekaarten nog wilt bewaren, met fotokopieën daarvan is de Historische Vereniging ook gebaat. Het kopiëren of scannen van uw verzameling wil de vereniging graag verzorgen.

Expositie “Unie” en “Crescendo”

Vijftig vergrotingen op A2-formaat (59 x 42 cm) van oude tot zeer oude foto's, 91 lauwertakken en –kransen, medailles en andere eretekenen, het vroegere vaandel van “Crescendo”, oorkonden, partituren, jaarverslagen, kasboeken en programmaboekjes uit het begin van de twintigste eeuw, oude uniformen en muziekinstrumenten, een vooroorlogse lessenaar en een dirigeerstokje. Dit en nog veel meer zal te zien zijn tijdens de breed opgezette expositie over de vroegere plaatselijke muziekverenigingen “Unie” en “Crescendo”, die de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven in de periode van woensdag 10 tot en met zaterdag 13 oktober a.s. organiseert in de Gereformeerde Sionkerk aan de Prinsengracht te Ameide.

De openingstijden van de expositie zijn hieronder aangegeven:

- Woensdag 10 oktober : 12.00 tot 18.00 uur
- Donderdag 11 oktober (Paardenmarkt) : 09.00 tot 18.00 uur
- Vrijdag 12 oktober : 14.00 tot 21.00 uur
- Zaterdag 13 oktober : 10.00 tot 15.00 uur

De toegang is gratis.

De directe aanleiding tot de oprichting van de “Unie” was de inhuldiging van koningin Wilhelmina in 1898. De lokale gemeenschap moest bij die gelegenheid namelijk een fanfarekorps uit Leerdam uitnodigen om de feestelijkheden in Ameide en Tienhoven muzikaal te omlijsten, wat als minder plezierig werd ervaren. “Crescendo” werd in 1899 opgericht. Na vele decennia van gescheiden optrekken, fuseerden de muziekkorpsen in 1984 en ontstond Ameide's Fanfare Korps (AFK).

Een naar alle waarschijnlijkheid uit de jaren dertig van de vorige eeuw daterende foto van de "Unie". Een vergroting van deze foto wordt getoond tijdens de expositie.

Penningen en een lauwerkrans.

Van
Hare Majesteit de Koningin.

Mevrouw.

Geven met verschuldigd en verbied
te kennen:

Petrus Antonius de Hoon, Coستاan Verheij
en drie Streefkerk, Hen te Amcide, dat zij
hebben opgericht een Vereeniging onder den
naam van „Christelijke Muziekvereniging
„Crescendo“.

Zij nemen de vrijheid hierbij wett
te leggen:

a. op gezegts papier, een uittreksel uit de
Notulen der Vergadering, waarin tot de
oprichting is besloten;

b. de Statuten dier Vereeniging in duplo,
met verbiedig verzoek, dat het Uwe Majesteit
mogt behagen, zornvemde Vereeniging als
rechtspersom te erkennen.

Hetwelk doende

van Uwe Majesteit,

de zeer gehoorzame dienaren en getrouwe
Linderdanen.

, President

, Secretaris

, Penningmeester

Amcide. Sept. 1899.

Het request aan Hare Majesteit de Koningin ter gelegenheid van de oprichting van de “Christelijke Muziekvereniging Crescendo” in 1899. Petrus Antonius de Hoon, de president van de vereniging, was machinist bij het “Rijksstoomgemaal der Vijfheerenlanden” te Sluis. Hij was de vader van kunstschilder “Meester De Hoon” (1896-1980), van wiens werk onze vereniging eind april - begin mei 2005 een grote overzichtstentoonstelling heeft georganiseerd.

Let vooral ook op het “schoonschrift “: wie kan er in het computertijdperk nog zo schrijven.

De eerste jaarlijkse paardenmarkt in 1657 . . . . . en de tweede jaarlijkse paardenmarkt in 1661

Paul Will en Gert Groenendijk

De paarden- en beestenmarkt te Ameide is door Hendrik van Brederode (1638-1657) ingesteld in 1657. Hendrik is dan 18 of 19 jaar oud. Het document is ondertekend door Louise Christine van Solms-Braunfels, de moeder van Hendrik van Brederode. Het portret van Hendrik van Brederode is afgebeeld op de voorzijde van dit Nieuwsblad.

Hendrik van Brederode verkreeg reeds op zijn veertiende jaar een bende ruitery en na het overlijden van zijn vader (Johan Wolfert van Brederode) in 1655 een regiment voetvolk. Negentien jaren oud zijnde, vertrok hij in 1657 naar Frankrijk om zich in de wapenhandel te oefenen, doch in hetzelfde jaar stierf hij te Amiens aan de mazelen.¹

Opvallend en bijzonder is dat er in 1661 een tweede paarden- en beestenmarkt is ingesteld in Ameide. Deze tweede markt is ingesteld door Wolfert van Brederode, de jongere broer van de in 1657 overleden Hendrik. Wolfert is dan 11 of 12 jaar oud. Het document is mede ondertekend door Louise Christine van Solms-Braunfels, de moeder van Wolfert van Brederode. Het portret van Wolfert van Brederode is afgebeeld op de achterzijde van dit Nieuwsblad.

Wolfert van Brederode (geboren in 1649) kwam door het overlijden van zijn broer Hendrik in het bezit van de erfgoederen van zijn geslacht. Hij overleed op 15 juni 1679 ongehuwd in de ouderdom van dertig jaren en met hem de laatste wettige afstammeling van de familie Brederode. Wolfert had zijn bezittingen vermaakt aan zijn oudste zuster Hedwig Agnes (die eveneens ongehuwd overleed). Hedwig Agnes heeft haar halfzuster Sophia Theodora, gehuwd met Christiaan Albrecht, Graaf van Dohna tot erfgenaam benoemd.¹

Niet bekend is waarom er een tweede markt in Ameide is ingesteld en hoelang deze markt is gehouden. Verondersteld kan worden dat er grote behoefte heeft bestaan aan deze markt. Was de markt in oktober zo groot en succesvol dat er een tweede markt ingesteld moest worden? Leverde de markt zoveel middelen op voor de Brederodes dat een extra markt aantrekkelijk was? Heeft Wolfert van Brederode aan de burgers en ingezetenen van Ameide hiermee een gunst betoond? Antwoorden op deze vragen kunnen (nog) niet worden gegeven.

In de eerste jaren van het verschijnen van de Schoonhovensche Courant vinden we over de tweede markt wel berichtgeving:

03-04-1870: De burgemeester van Ameide maakt bekend, dat de Vrije Voorjaars- Beestenmarkt in die gemeente zal worden gehouden vrijdag 15 april 1870, De Kleijn.

24-04-1870: Op de 11. Vrijdag gehouden vrije beestenmarkt te Ameide waren nauwelijks 25 stuks vee ter markt gebracht. Deze ongunstige uitslag schrijft men hoofdzakelijk daaraan toe, dat de Goede Vrijdag in de naburige gemeenten als een kerkdag gevierd wordt.

Uit de archieven blijkt verder dat er in 1629 sprake was van een kermis in Ameide, dit blijkt uit:

Joncker Henrick van Brederode de Bolsweert, Drossaert alhier, doet bij desen vuyten naem ende vanwege sijne Edelen Heeren van Brederode well expresselijcken verbieden dat hem niemants, van den harbergiers ofte eenighe andere persoonen, 'tsij van wat qualite ofte conditie die soude mogen wesen, binnen Ameyde ende Thienhoven haer vervorderen ofte onderstaen en sullen dese aenstaende kermis ende geduyrende die kermisweecke eenighe openbaere speelen op te houden, alwaer eenighe instrumenten tot danssen ofte andere lichveerdicheyt worden gebruykt, etc.

Dit document is gepubliceerd en afgekondigd in 1629, 1633, 1634 en 1635 omtrent den Dam.

¹ Het Geslacht van Brederode; Eene Historische Familiegesciedenis door J.J. van Brederode, 1869

Graaflijk consent² tot het houden Eener Paarden en Beestenmarkt binnen Ameide de dato 11/1 Majj 1657

Henrick van Brederode³, geboren Grave vanden Graeffelijcken Huijse van Holland⁴, Souverain van Vianen, Ameijde etc. Erffburchgraef van Utrecht, Heere van Brederode, Cloetingen, Noordeloos, Haeften, Hellou etc. Colonnell⁵ etc.

Doen te weten, Alsoo die vanden Gerechte onser Stede Ameijde, aen ons versocht hebben dat wij, tot beneficie⁶ der voorn. Stede, deselve wilde priviligeren⁷, met een jaerlix Paerden ende Beesten marckt, wi ende onse goede Ingesetenen ende Borgeren des te beter mogen gerieft sijn; Soo ist, dat wij bij deliberatie ende goetvinden van Haer Ex^{ie}. de Gravinne Douagiere van Brederode⁸, onse Hoochgeeerde Vrou-Moeder⁹ ende Voochdesse, ter beider van die van onser Gerechte voorn. derselve onse Stede hebben geotroijeert¹⁰, ende octroijeren bij desen een jaerlix Peerden ende Beestenmarckt, van twee dagen naest den anderen gedurende dewelcke alle jaer sal comen op Dijnsdaeche naer Baemisse naerden ouden stijl;

Gevende mitsdien allen ende eenen ijegelijcken die de voorn. marckt sullen frequenteren¹¹, binnen der voorn. Stede ende Landen van Ameijde, vrij geleijde, soo voor haere Personen, als Peerden, Beesten ende goederen, omme de geseijde marct binnen der voorn. Stede vrijelijck ende onbecommert van eenen ijegelijcken gedurende de voorn. twee dagen, mitsgaders drie dagen voor ende drie dagen naer, te gebruijcken, uitgesondert die geen en tegens ons verbeurt ofte eenich ander Crime¹², andere als Civil gepleecht mochten hebben, ende sullen alle inwoondere onser voorn. Stede ende Lande van Ameijde geobligert¹³ sijn haere Peerden op de respective Marcktdagen te brengen, op seeckere poene¹⁴ daer toe te statueren¹⁵, gegeven onder onse achette¹⁶ [en]de signature van Hoochgemelte onse Vrou-[Moe]der in 's Gravenhage date 11/1 Majj 1657

Louijse Kristine gravinne Douagiere Van Brederode

Transcriptie verzorgd door de heer H. den Hertog uit Bodegraven

² Toestemming, verlof, vergunning

³ Oudste zoon van Louise Cristine van Solms-Braunfels, de 2^e vrouw van Johan Wolfert van Brederode. Zie: Johan Wolfert van Brederode 1599-1655 een Hollands edelman tussen Nassau en Oranje, Red. A.J.M.Koenheim e.a., 1999.

⁴ Wat een pretentie. Jammer, het is niet te bewijzen

⁵ Vaak: Camerling ende Colonnell vande garde van den Heere

⁶ onder voorrecht van boedelbeschrijving

⁷ Aan iem. zekere goederen, diensten, rechten of personen) tegen een bep. vergoeding en voor een zekere periode in gebruik afstaan, zonder dat de huurder daarover den eigendom of de permanente beschikking verwerft; in huur geven

⁸ De 2^e vrouw van Johan Wolfert van Brederode.

⁹ Vereerende ben. voor: moeder.

¹⁰ Duidelijk de grens trekkend tusschen wat ertoe behoort en wat niet, tusschen wat men bedoelt en wat niet; klaar, welomlijnd.

¹¹ Vaak, regelmatig, druk bezoeken; dikwijls een bezoek aandoen; geregeld bijwonen; (veel) omgang hebben met; omgaan, verkeer met.

¹² (Jur.) Misdad, misdrijf, delict.

¹³ genoodzaakt, verplicht.

¹⁴ Straf, boete

¹⁵ Vaststellen, verordenen. Oudtijds zeer gebruikelijk in plakaten, handvesten en besluiten van de overheid uitgaande, en dan vaak samengenoemd met *ordonneeren*

¹⁶ Soort kladblok; oftewel cachette: een verslag

Graaflijk consent tot het houden van een tweede Paarden en Beestenmarkt binnen Ameide

De dato 19/29 octob: 1661

Wolpherdt van Brederode¹⁷, geboren Grave vanden Graeffelijcken Huijse Hollant, Souverain van Vianen, Ameijde etc. Erffburchgraeff van Utrecht, Heere van Brederode, Noordeloos, Cloetingen, Haeften, Herwijnen, Hellou, Nievelt, der Landen ende Heerlichheden van Vossholl etc. Ritmester.

Doen te weten, Alsoo die vanden Gerechte onser Stede Ameijde, aen ons versocht hebben dat wij tot beneficie der voors. Stede, deselve wilde privilegieren met noch een jaerlix Peerden ende Beesten marckt ten eijnde onse goede Ingesetenen ende Borgeren des te beter mogen gerieft sijn; Soo ist dat wij bij deliberatie ende goet vinden van haer Ex^{ie} de Gravinne Douagiere van Brederode onse Hoochgeeerde Vrou-Moeder ende Voochdesse, ter beede vandie van onsen Gerechte voors. deselve onse Stede hebben geoctroijeert ende octroijeren bij desen een tweede jaerlix Peerden ende Beesten Marckt van twee dagen naest den anderen gedurende, dewelcke alle jaer sal comen op dijnsdagh naer Paeschen ouden stijl.

Gevende mitsdien allen ende eenen ijegelijkcken die de voors. Marckt sullen frequentiren, binnen der voors. Stede ende Landen van Ameijde, vrij geleijde, soo voor hare persoonen, als Peerden, Beesten ende goederen, omme de geseijde Marckt binnen der voors. Stede vrijelijck ende onbecommert van eenen ijegelijcken gedurende de voors. twee dagen, mitsgaders drie dagen voor ende drie dagen naer, te gebruijcken, wtgesondert die geen en die tegens ons verbeurt ofte eenich ander Crime anders als Civil gepleecht mochten hebben, ende sullen alle inwoonders onser voors. Stede ende Lande van Ameijde geobligeert sijn haere Paerden op de respective Marcktdagen te brengen, op seekere poene daer toe te statueren; Gegeven onder onsen Cachette ende Signature als mede die van hoochgem. Onse Vrouw Moeder op onsen Huijse Batestejn bij Vianen den 19^e/29^e October 1661.

Louijse Christine
gravinne Douagiere
Van Brederode

Wolfert Comte Le Hollande Brederode

Transcriptie verzorgd door de heer H. den Hertog uit Bodegraven

In het jaar 1669 is een kopie opgemaakt van bovenstaande akte.
Deze kopie is getekend door Florus Brouwer.

¹⁷ De een na jongste zoon van vrouwe Louise Christine die geboren is in 1649. Vandaar zijn kinderlijk schrift. Hij is net volwassen (12 jaar).

Wolpbercht van Brederde, geboren
 Graue vander Graeffhuyzen Huijfe, van
 Hollant, Souuerain van Vlaen, Arceide, te
 Duffelbrieff van Straelt, Heere van
 Brederde, Noordeloop, Heeringen, Heeren
 Herwinen, Hellen, Kierich, des Landen
 ende Heerliche deden van Voffell te R. r. r. r.

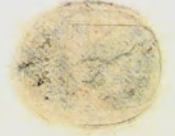
Doen te weten. Also die vander kerche onser
 heide Ameyde, aen int besochte hebben dat wij tot
 beneficie des voors. heide, d'elue, wilde priuilegeren
 met naheen heere, Beelden ende, Beelden maect
 ter eynde, vrie goede ingescreuen ende, Beelden
 des te been mogen gericht sy, heide dat wij by
 deliberatie, ende goet vintend van haer R. d'opdrinne
 Reuigere van Brederde onse, Hooghgeerde, vrou
 Moeder ende, vriebe, ten bede, vande, van onsen
 heerebe, voors. d'elue, onse, heide, hebben vermaect
 ende, verrijuen by desen een tweede, Jaerliche, Beelden
 ende, Beelden Maect van twee, dagen naef den
 andere gedurende, de welcke, alle, pen, het comen
 op vintend naer Baelchen, oudem, tot.

Quende mistaken allen ende, eenen gegelyken die,
 de, voors. Maect sullen frequentie, binnen des voors.
 heide ende, landen van, heide, vrie, geijde, soo voors.
 hars personen, als Beelden, Beest ende, goederen,
 Omde, de geijde, Maect binnen der voors. heide,
 vrie, ende, onbeuermert van eenen gegelyken
 geltende, de, voors. twee, dagen, vintend drie, dagen
 voors. ende, drie, dagen naer, te, gedruyken, 154 gelonden
 die, geenen, die, regent ont, beuermert, vrie, conie, ander
 Omme, ander, als, Quil, gepbecht, machten, hebben,

Ende, Sullen, alle, Inwoonders onser, voors. heide, onder, Lande,
 van, Ameyde, geelijc, een, sin, heere, Beelden, of, de, respectie,
 Maect, dagen, te, brengen, op, heere, pen, c. daer, te, te,
 frateren, i, geueen, ondel, onsen, heerebe, ende, signatore,
 als, mede, die, van, heere, onse, vrou, Moeder, op, onsen
 Huijfe, Beest, van, vrien, den, 19, October, 1661;

Louise Chiffine
 Junime Ameyde
 Von Luekenode

1590. Jere Comte des Hollands Breuede

document
 uit het
 gemeente
 archief
 Ameide,
 Inventaris-
 nummer 80

Graslyk conuent tot ten
 ronden van Een Weede
 Paerden x Beesten markt
 binnen Ameide
 D. date 19 October 1661

10

In het document, waarin de paardenmarkt is ingesteld, wordt beschreven dat de paarden- en beestenmarkt zal worden gehouden op dinsdag na Bamisse. Het woord Bamisse is de afkorting van 'Baafmis' wat weer de verkleining is van Sint Baafsmis. Het feest van Sint Bavo werd gevierd op één oktober. Als de herfst begon met slecht weer werd dat 'Bamisweer' genoemd. In Gent en andere Vlaamse plaatsen kende men de "Bamisfoor", de markt in het begin van oktober. Maar de Termeise markt wordt altijd gehouden op de tweede donderdag in oktober! In het document wordt gesproken over Baemisse ouden stijl. In de nieuwe tijdrekening is de kalender 10 dagen vooruit geschoven. Wellicht is dit de verklaring dat de paardenmarkt nu in de tweede week van oktober wordt gehouden.

Opvallend is dat de documenten worden getekend met twee data. De Juliaanse kalender is in 46 v.C. door Julius Ceasar ingevoerd. De christelijke kerk nam deze over. De kalender ging uit van het feit dat elk jaar 365 dagen en 6 uren telde, maar dit bleek later niet juist te zijn. Al op het Concilie van Trente besloot men over te gaan tot een nieuwe kalender, de Gregoriaanse, maar het duurde nog enige tijd voordat deze werkelijk werd ingevoerd in de verschillende landen. In de Nederlanden werd op **10 december 1582** bekend gemaakt dat op 15 december van dat jaar ineens overgegaan moest worden naar de 25e december. De Staten-Generaal, Zeeland en Brabant volgden deze instructie. Holland ging over van 1 januari op 12 januari 1583. In de Zuidelijke Nederlanden ging men van 20 op 31 december (Antwerpen) of van 21 december op 1 januari 1583 (Vlaanderen) over. Het bisdom Luik ging van 10 februari over op 21 februari 1583. De katholieke landen volgden vrij snel de instructie op om over te gaan tot deze Gregoriaanse kalender. In de Noordelijke Nederlanden gingen echter Gelderland, Overijssel, Utrecht, Groningen (waar al eerder korte tijd de Gregoriaanse kalender gold tijdens de Spaanse tijd 1583-1594), Friesland en Drenthe pas in 1700 en 1701 over op deze kalender. Dit bracht nog al eens problemen met zich mee tussen de gewesten, die men soms probeerde te voorkomen door beide data te vermelden. Men gaf via de afkortingen o.s. of n.s. aan of men dateerde volgens de oude danwel de nieuwe stijl; ook treft men wel de afkortingen s.v. en s.n. aan (resp. 'stilo veteri' en 'stilo novo').¹⁸

Jan van Rossum, omstreeks 1653/'54.

Portret van Louise Christine van Solms, tweede vrouw van Johan Wolfert van Brederode, met haar jongste kind Floris Albert Belgicus, doek, Schloss Braunfels.

Louise Christine van Solms is de moeder van Hendrik en Wolfert van Brederode, die de eerste en de tweede paardenmarkt te Ameide hebben ingesteld. Louise Christine heeft de documenten waarin de twee paardenmarkten worden ingesteld voorzien van haar handtekening.

¹⁸ Zie internet <http://www.geneaknowhow.net/faq/onderzoek/tijdrekening.htm>

VOOR DE I ARMEN.

Ordonnantie
OP DEN
I M P O S T
DER
PAARDEN en VEULENS,
welke op of ter gelegenheid der **PAARDEN-MARKTEN,**
binnen of onder de Jurisdictie der Stede **AMEIDE**
verkocht of verruild worden.

Ingevolge **OCTROY VAN HET DEPARTEMENTAAL BESTUUR VAN HOLLAND,** in dato 22 Augustus 1805, ordonneert het Gemeente-Bestuur der Stede **AMEIDE,** dat van de **PAARDEN en VEULENS,** op of ter gelegenheid van de **AMEIDESCHE PAARDEN-MARKT** verkocht of verruild wordende, door die geenen, welke door koop of ruiling eigenaar dier **Paarden of Veulens** zijn geworden, bij elke daad van verkooping of verruiling, zal moeten worden betaald, vooren al eer de verkochte of verruilde **PAARDEN of VEULENS** van de markt of Plaats, alwaar dezelve verkocht of verruild zijn, zullen mogen worden vervoerd.

Van ieder **VEULEN** of **PAARD,** dat nog geen Jaar oud is, vier **Stuivers.**

En van ieder **PAARD,** een Jaar of meerder dan een Jaar oud zijnde, acht **Stuivers.**

Dezelve **Impost** zal worden ontvangen, door zoodanige **Gequalificeerde Persoon of Personen,** en op zoodanige plaatsen, als telken **Paarden-Markt,** bij **Publicatie,** zal worden bekend gemaakt.

Door voorz. **Gequalificeerdens,** zullen voor den ontvangst van dien **Impost,** worden overhandigd **Quitantien en Billetten;** en zullen de **Billetten** wederom moeten worden afgegeven bij de **Slagboomen,** geplaatst ter **Ontvangst** van het inkomend regt der **Paarden en Veulens** op de **Paarden-Markt** gebragt wordende, aan handen van de **Pachters** van dat inkomend regt, wanneer men met de gekochte of geruilde **Paarden of Veulens,** van de **Paarden-Markt** komende, gemelde **Slagboomen** passeert.

Bijaldien het mogt komen te gebeuren, dat baatzugtige lieden konden goedvinden, deze **Ordonnantie,** ter benadeling van den **Armen,** te contravenieeren, of dezen **Impost** te frauderen, zoo wordt beloofd eene premie van **twee Zilveren Dukatons,** aan die genen, welke daarvan aanbrenging doen, ten dien effecte dat de contraventeurs, of fraudateurs worden geaalangeert en gearresteert, en wegens dezelve gepleegde contraventie of fraudatie, conform voorsz. **Oetrooy,** tegen hun zal kunnen worden geprocedeert.

Aldus, in kracht van bovengemelde **OCTROY VAN HET DEPARTEMENTAAL BESTUUR VAN HOLLAND,** gearresteerd bij het **GEMEENTE-BESTUUR** voornoemd, op het **Stadhuis** van **Ameide** vergaderd, en ter **Ordonnantie** van hetzelfde bij mij **Secretaris** ondertekend, dezen 3 September 1805.

WARNARDUS VERHAGEN.

Een uiterst merkwaardig affiche uit 1805

Herman Beckmann

In het gemeentearchief van Zederik bevindt zich het bovenstaande affiche. In 1805 was Nederland een vazalstaat van Frankrijk: De Bataafse Republiek (1795–1806), of het Bataafs Gemenebest (naam van 1805 tot 1806).

In 1805 moest er dus belasting worden betaald voor veulens en paarden die verkocht of geruild werden. Vier stuivers voor elk veulen en voor een paard dat nog geen jaar oud was en voor oudere

paarden zelfs acht stuivers. Deze belasting zou worden uitgekeerd aan de armen. Welke criteria er gehanteerd werden om te bepalen wanneer iemand arm was en welke verdeelsleutel gehanteerd zou worden en door wie wordt niet gemeld. Wel wordt uitvoerig stil gestaan bij de wijze waarop het belastinggeld zou worden geïnd en de straffen die de *contraventeurs* te wachten stonden. Ze zouden worden bekeurd en gearresteerd. Om er zeker van te zijn dat niemand het in zijn hoofd zou halen om de belasting te ontduiken werd een aanbrengpremie van twee zilveren dukatons uitgelooft door Warnardus Verhagen, schout en secretaris van Ameide en Tienhoven.

Warnardus Verhagen, geboren te Veen den 22e Maart 1754 en overleden te Ameide 22 augustus 1832. Het schilderij is gedateerd en gesigneerd: F. Jacquin¹ fecit Anno 1821. Privé bezit. Foto: André Tukker.

---

¹ François Xavier Joseph Jacquin, * 1750 te Brussel, † 1.11.1826 te Leuven. Leerling van de academies te Brussel en te Antwerpen. Schilderde historische taferelen, portretten en stillevens.

Bepalingen betrekkelijk de jaarmarkt

Gert Groenendijk

Hierna volgende de bepalingen die betrekking hebben op de jaarmarkt, zoals deze zijn opgenomen in het:

Algemeen Reglement voor de gemeente Ameide, vastgesteld op 21 mei 1837.

De oorspronkelijk gedrukte en gepubliceerde tekst van dit reglement is goed leesbaar, spreekt voor zich en behoeft verder geen toelichting.

TWAALFDE HOOFDST.

Bepalingen betrekkelijk de jaarmarkt.

Art. 112.

Den ~~dam~~ en het plein noordwaarts het Raadhuis, blijft uitsluitend bestemd tot de plaatsing van kramen, stallen, tafels, kisten, tenten en dergelijke, gedurende de jaarmarkt binnen deze gemeente, invallende den tweeden Donderdag der maand October, en ingeval den dam en het plein niet toereikende mogt zijn, om al de kramen, stallen, tafels, kisten, tenten en dergelijke te bevatten, zullen die meerdere worden gesteld ter plaatse door Burgemeester en Assesoren aan te wijzen.

Art. 113.

De jaarmarkt zal gehouden worden van des morgens vroeg van den tweeden Donderdag der maand October tot Woensdag avond daaraanvolgende.

Art. 114.

Tot het plaatsen der paarden, worden de navolgende straten en wegen aangewezen, te weten:

De voorstraat, de nieuw of pompstraat, de peperstraat, benedendams, de oost- en westzijde van de princegracht en de molenstraat, en des noodig ook de weg van het zuider einde van voormelde nieuw- of pompstraat tot den achterweg.

Art. 115.

De kramen, stallen, tafels, kisten, tenten en dergelijke, zullen in dezer voege worden gerangschikt:

Eerst de kramen en daarna de stallen.

De koekkramen zullen altijd op de zuidersche einden van iedere rei worden geplaatst, zoo na mogelijk op iedere rei een gelijk getal.

De galanterie-, hoeden- en andere kramen zullen, zoo na mogelijk, ten gelijken getale op iedere rei, aan de koekkramen moeten aansluiten.

De stallen zullen aan de laatstbedoelde kramen moeten aansluiten.

De kramers, die hunne waren op tafels, kisten of kruiwagens uitstallen, gelijk mede de eigenaars der tenten en zoogenaamde mallemolens zullen zich moeten vergenoegen met de standplaats, die Burgemeester en Assessoren hun zullen aanwijzen.

De uitstallingen van paardetuigen zullen worden geplaatst in de bij art. 114 genoemde straten en wegen, benevens ook in de Fransche straat.

Art. 116.

Men zal met nommer een moeten beginnen op het zuider einde van den dam, in eene van voren naar het oosten gekeerde rei, noordwaarts voortlopende tot aan het Raadhuis; en

De tweede rei zal ruggelings aan de eerste moeten gesloten worden, en van voren naar het westen gekeerd, mede van het zuider einde noordwaarts moeten voortgaan.

Burgemeester en Assessoren zullen bevoegd zijn, om nommer een van de ooster- en nommer een van de wester rei te plaatsen in eene van voren naar het zuiden gekeerde rei, mits de ooster- en westerrei daaraan doende sluiten.

Art. 117.

Tusschen de huizen aan het zuider einde van den dam staande, en de uitstekken of luifels der kramen, zal zes ellen en zes palmen ruimte moeten overblijven.

Art. 118.

De volgorde der standplaatsen van de kramen en stallen zal door het lot worden bepaald, met inachtneming van den rang in het voorgaande 115e artikel aan de koekkramen boven de galanterie-, hoeden- en andere kramen en van deze boven de stallen toegewezen.

Tot dat einde zullen de kramers des Dingsdags middags ten twaalf uren, den tweeden Donderdag der maand October onmiddelijk voorafgaande, om de standplaatsen voor hunne kramen en stallen op het Raadhuis moeten loten, ten overstaan van Burgemeester en Assessoren, en ingevolge aanwijzing van het lot, hunne kramen en stallen moeten opslaan.

Wie bij deze loting niet tegenwoordig is zal zich moeten vergenoegen, met zoodanige plaats als hem zal worden aangewezen.

Art. 119.

De kramers zullen ten behoeve dezer ge-

meente, voor de geheele marktweek, aan den gemeente Bode, of ander plaatselijk beambte, daartoe door Burgemeester en Assessoren gekwalificeerd, moeten betalen:

Voor iedere	koekkraam.	f 3, »
»	» wafel- of poffertjes kraam. -	3, »
»	» galanterie kraam 1 ^e klasse. -	3, »
»	» dito, dito, 2 ^e » -	1, 50
»	» hoedenkraam.	- 1, 50
»	» overdekte stal.	- 1, »
»	» onoverdekte stal.	- », 50
»	» koekkist.	- », 50
»	» uitstallinge van paarde- tuigen. . . . ., . .	- », 60
»	» zoogenaamde mallemolen. -	3, »
»	» tent.	- 1, 50
»	» kijkkastje.	- », 25

Van de vertooningen of openbare vermakelijkheden, niet in tenten, maar in bijzondere huizen, schuren of stallen vertoond wordende, en waarvan aankondiging geschiedt door buiten de deur geplaatste borden of schilderijen of wel door schriftelijke of mondelinge bekendmakingen. . . . . - 1, »

Alle verschillen over de toepassing der klassen in dit artikel voorkomende, zullen door

Burgemeester en Assessoren worden beslist.

Boven het marktgeld in dit artikel bepaald, zal door de kramers niets meer verschuldigd zijn, ter zake van de plaats welke zij bezetten met hunne kramen of stallen, noch ook wegens bescherming hun door de politie als anderzints verleend.

Art. 120.

Aan den Gemeente-Bode of ander daartoe door Burgemeester en Assessoren gekwalificeerd persoon, zal voor zijne werkzaamheden bij gelegenheid der jaarmarkt, boven en behalve zijne jaarwedde worden betaald, zes gulden, zonder dat hij deswegens iets anders of meerder zal kunnen vorderen.

Art. 121.

Buiten de plaatsen in het voorgaande 112^e en 114^e artikel aangewezen, of ingevolge het eerst gemelde artikel nader aan te wijzen, zullen nergens kramen, stallen, tafels, kisten, tenten en dergelijke op de openbare straten of wegen, of op de stoepen, pleinen of erven der huizen en gebouwen mogen worden opgeslagen, om het even of dezelve al of niet overdekt zijn.

Art. 122.

Burgemeester en Assessoren zullen niemand

tot de loting in het voorgaande 118^e artikel voorgeschreven, mogen toelaten, ten zij hun vooraf is gebleken, dat de kramers van behoorlijk patent zijn voorzien.

Art. 123.

Aan rijfelaars, dobbel- en ander hazardspelhouders, horoskooptrekkers, waarzeggers en dergelijken, zullen zij nergens eene standplaats mogen toestaan, als wordende de uitoefening dezer spelen en bedrijven binnen deze gemeente bij deze ten stelligste verboden.

Alleen is hiervan uitgezonderd het verloten van zoete koek en andere geringe zaken in de marktweek bij het voorgaande 113^e artikel aangewezen.

Art. 124.

Elke overtreding of nalatigheid in de naarkoming van een of meer bepalingen van dit Hoofdstuk zal worden gestraft met eene geldboete van drie tot zeven gulden of bij volstrekt onvermogen met eene gevangenzetting van eenen dag.

Art. 125.

De Gemeente-Bode of ander plaatselijk beambte, zal van elke bij hem bekend geworden over-

(62)

treiding of nalatigheid proces-verbaal opmaken, en aan den Burgemeester ter hand stellen, die daarmede zal handelen zoo als bevonden zal worden te behooren.

(64)

Aldus gearresteerd bij de Gemeente Raad van Ameide, den 15den Maart 1837.

H. VAN DER POEL,

Ter ordonnantie van denzelfven,

Z. DE KLEYN.

Secret.

Het vorenstaande algemeen Reglement voor de Gemeente AMEIDE, is door Heeren Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland geapprobeerd bij dispositie van den 5den Mei 1837, No. $\frac{994}{11725}$, G. S. No. 21.

Lastende en bevelende dienvolgens allen en een iegelijk, om zich overeenkomstig hetzelfde algemeen Reglement te gedragen.

Aldus gearresteerd bij Burgemeester en Assesoren der Gemeente AMEIDE, den 21 Mei 1837, benevens afgekondigd tenzelven dage en aangeplakt den 25 daaraanvolgende.

De Burgemeester voornoemd,

H. VAN DER POEL.

Ter ordonnantie van denzelfven,

Z. DE KLEYN.

Secret.

Te Gorinchem bij W. VAN DER WAL.

Vroeger – ja, toen werd er op de tweede donderdag van oktober een echte paardenmarkt gehouden in het eeuwenoude stadje Ameide. Tegenwoordig is er vrijwel geen handel op dit gebied meer. Toch is deze dag nog altijd DE feestdag voor de Termeyers, zij het dan

een feest van soeppan en rollade

Dit artikel van Dick J. Dijs is overgenomen uit De Spiegel van 5 november 1960.

Waar-ie woont, woont-ie, maar als het paardenmarkt is, komt-ie naar Termey. Ik weet nog van iemand die op een bouwwerk in Antwerpen werkte. Dit jaar – dat was dan negentienhonderd – dit jaar, dacht-ie, ga ik niet naar huis, het is mij veel te ver. Maar daags voor de markt voelde hij zich niet behaaglijk en toen zei hij tegen zijn baas: “Baas, geef mij dat paard, dan rij ik straks nog naar Termey.”

Dat was dus 's woendags. Donderdagmiddags kwam-ie het dorp ingereden, maar zijn moeite was eigenlijk vergeefs. Hij kon helemaal niet aan het feest deelnemen, want hij had zijn achterwerk finaal doorgezeten.”

De heer L.H. Diepenhorst lacht fijntjes. “Ja meneer, dat was vroeger. Maar teugenswoordig komen ze nog hoor, onverschillig waar ze wonen.”

Tweede donderdag in oktober: dat betekent voor Ameide, een klein dorp, niet ver van Schoonhoven aan de voet van de Lekdijk gebouwd, paardenmarkt. Dat betekent ook familiedag en soep en rollade eten. “Meneer, stap binnen waar u wilt, de soeppan zult u er op tafel vinden,” raadde de heer Diepenhorst, eigenaar van het café 't Fortuin, mij aan.

Paardenmarkt in Ameide. Je stapt 's morgens op Ros Scooter, geeft de sporen en rijdt spoorlags naar Schoonhoven. Op de pont de eerste ontmoeting die op de paardenmarkt wijst: in een oude auto twee mannen met slobberige jassen, de broekspijpen in de sokken gestopt, geel-bruine klompen aan de zwart-gesokte voeten en veelkleurig-geruite petten op haar dat de laatste weken absoluut geen shampoo heeft gevoeld. Het is niet moeilijk te raden dat zij veel met paarden te maken hebben.

“Op weg naar de Termeyse markt?”

“Ja, inderdaad! 'k Bin benieuwd of er nog handel zal zijn!”

“Je zult toch allicht wat verdienen.”

“'k Weet niet. 't Is zo veul niet meer.teugenswoordig.”

“Dan bleef ik maar thuis.”

“Och, meneer, een mens wil ook wat plezier in zijn leven en in Termey valt vandaag heus nog wel wat te lachen.”

Dit jaar waren behalve 150 paarden ook een aantal pony's aangevoerd, die we hier in het zonnetje langs de Prinsegracht in Ameide zien staan. Dit was de eerste pony-markt in Zuid-Holland.

Op de slingerende, solide Lekdijk, even voor Tienhoven, een tweede aanwijzing dat in Ameide de jaarlijkse markt wordt gehouden: een boerin in zwarte jurk, zwarte kousen en witte klompen harkt de sticht, het pad dat van de dijk naar het erf leidt. Het is eigenlijk een zaterdag karweitje, maar van oudsher harkt men het erf ook op de woensdag voor de Termeyse markt. Maargisteren regende het te hard. Deze boerin doet dit werk daarom vanmorgen nog maar. Op deze boerderij wordt, zoals vroeger in de streek algemeen de gewoonte was, op de tweede donderdag van oktober dus nog zondag gehouden.

Tweede donderdag in oktober: de soeppan op tafel. Bij melkhandelaar A.P. Streefkerk zat twintig man aan tafel. Familie uit Lopik, aanstaande schoonzoons uit Lexmond, Vuren en Hei- en Boeicop, kennissen uit Stamproy in Limburg, Tienhoven en Lopik. En 's avonds aten ze brood met rollade.

Een magische kracht

Achter twee paarden aan daal je de dijk af. Hun gang is langzaam, op het sjokken af. Het is duidelijk dat zij niet dagen van tevoren naar het feest hebben uitgezien, zoals de bewoners en vooral de oud-bewoners van Ameide doen. Want op de tweede donderdag van oktober komen zij die in Ameide zijn opgegroeid, een dag “naar huis”. Heel Ameide viert dan gezamenlijk “familiedag”. Mensen uit alle delen van het land maken dan de lange reis naar “Termey”, zoals Ameide in de volksmond heet. 's Middags wordt er dan soep gegeten, en 's avonds brood met rollade. De échte Termeyer zal geen jaar overslaan, hoeveel moeite het ook zal kosten zich die dag vrij te maken. “Wij worden gedwongen door een magische kracht. Als wij thuis zouden blijven, zou er van het werk niet veel terecht komen. Wij zouden ons dan voelen als kinderen die willens en wetens nalaten een boodschap te doen,” vertelde een “Amsterdamse Termeyer”. Het merendeel van de oud-Ameidenaren behoeft geen lange reis te maken, want de mensen die aan de Lekdijk opgroeien, zijn erg streekvast. Er is veel voor nodig om hen over een grote afstand te

doen verhuizen. De meeste (familie)dagjesmensen komen dan ook uit de naaste omgeving, uit Willige Langerak, Meerkerk, Nieuwpoort, Lexmond, Lopik, Polsbroek en Cabauw – namen die onverbiddelijk doen denken aan de boeken van Herman de Man.

“En toen heb ik hem weer goed-duur doorverkocht hoor, reken daar maar op.”

Vrijwel geen handel

De paarden die voor mij de dijk afdaalden, het dorp in, liepen wat triestig. Zij hadden geen zin in het feest. Het kon ook zijn dat zij wisten dat zij toch geen andere baas zouden krijgen. De Termeuse markt wordt nog wel gehouden, ja, maar handel is er vrijwel niet meer. Dat bleek me al gauw. Een naast het stadhuis lopend gebogen mannetje zei, nadat hij zijn pruim van de rechter naar de linker wang had overgeheveld: “ ’t Is vandaag wel de dag, maar niet het weer, meneer! Ik verwacht niet veel volk.”

“En kooplui?”

“Ach, kooplui, d’r mag ’s een enkele boer zijn die een paard wil verkopen, maar de meesten komen toch alleen voor de prijzen.”

Wat is namelijk het geval? De paardenmarkt wordt kunstmatig in leven gehouden. Er is geen behoefte meer aan jaarlijkse paardenmarkten. De paarden verminderen sterk in aantal, omdat de tractor een sterkere kracht is. Maar als de paardenmarkt opgedoekt moet worden, is Ameide zijn jaarlijkse feest kwijt. Omstreeks 1925 werd daarom een vereniging opgericht die zich tot doel stelde de paardenmarkt nieuw leven in te blazen. Zij stelde premies beschikbaar voor het mooiste veulen, voor het mooiste paard, voor het beste veulen, voor het beste landbouwpaard. Onder aanvoeders en kopers wordt een veulen verloot. En dit jaar is voor het eerst een pony-markt gehouden – want de pony’s zijn als kracht naast de tractor erg in trek bij de boeren. De vereniging heeft de markt veel

goed gedaan. Verleden jaar waren er tweehonderd paarden, dit jaar ongeveer honderd vijftig. Het record-aantal zal echter nooit en nooit meer worden overtroffen: dat werd bereikt in 1864, toen tweeduizend paarden in de straten van Ameide stonden. Toen was het niet begonnen om de premies. Vroeger ja, toen ging het om de handel.....

Vroeger .....

“Vroeger, meneer, vroeger.....”, dat is wat je tientallen malen hoort als je met mensen spreekt.

“Vroeger werd er dagenlang gefeest. Toen was er nog kermis ook.”

“Vroeger, meneer, stond het dorp vol paarden.”

“Vroeger slachtte de slager zes koeien, alleen al voor de paardenmarkt.”

“Vroeger spaarden de mensen maandenlang voor het feest. Velen fokten konijnen en geiten die een week voor de markt werden verkocht. Van de centen konden ze dan feestvieren.”

“Vroeger werden de paarden al een dag van tevoren in het dorp gejaagd. De veedrijvers kwamen toen lopend met hele kudde paarden. De auto's hebben daar verandering in gebacht.”

“Vroeger sliepen de paardendrijvers in de stal bij de beesten. Als dan om half vijf de café's opengingen, stonden er al vijf of zes voor de deur te wachten. “Geef me eens gauw een borrel, ik heb de hele dag nog niks gehad,” zeiden ze dan.”

“Vroeger kwamen er paardenkopers uit Frankrijk en Duitsland, vooral joden. Als dan de paardenmarkt gelijk viel met Grote Verzoendag kon je dat goed merken. De joden bleven dan thuis en de handel was slap.”

“Vroeger maakten de mensen die aan de ringrijderij hadden deelgenomen, een lange rijtocht door de streek.”

“Vroeger, meneer, vroeger.”

Als je dat de Termeyers hoort zeggen, klink er geen weemoed in hun stem, maar wel bespeur je een vluchtige herinnering aan deze dagen op hun gezicht.

Hoe het ook zij, er worden in ieder geval nog dieren aangevoerd. De Molenstraat stond nu weer vol met paarden en veulens, de Prinsegracht met pony's. En het is ten slotte zo dat er plaatsen zijn in Nedreland die alle moeite doen paarden aan te trekken, maar daar niet in slagen. In een plaats in Zui-Holland werd enkele jaren geleden alleen een hobbelpaard aangevoerd.....

Terwijl moeder in de keuken de soep staat te roeren, eet de Termeyse jeugd op de markt

Historische gebouwen .....

Het fraaie stadhuis van Ameide, dat de Ambachtsheer van deze gemeente twee jaar geleden aan de gemeenteraad schonk. Men was nog druk bezig met de restauratie. In het torentje komt 'n klokkenspel.

De tweede donderdag van oktober in 1960 had eigenlijk een bijzonder feestdag moeten zijn, want het was de bedoeling het gerestaureerde stadhuis in gebruik te nemen. Maar de restauratie is wat gestagneerd en nu duurt het nog een week of wat voor Ameide zijn stadhuis weer kan gebruiken. U vindt het vreemd: stadhuis voor een dorpje van netaan tweeduizend inwoners?

Maar Ameide is historisch gezien een stad, met echte en aloude stadsrechten. Spreek een Termeyer aan over zijn gemeentehuis, hij zal u verbaasd aankijken, en u vergoelijkend in de rede vallen met”
“Oh, u bedoelt zeker het stadhuis?.....”

Enkele tientallen meters van dit juweeltje van oude bouwkunst staat nog een historisch gebouw, ook opnieuw opgetrokken: de Nederlands Hervormde kerk. Men heeft dit gebouw noodgedwongen vernieuwd, want zeven jaar geleden brandde het geheel uit. In de avond van 3 op 4 april, de avond van Goede Vrijdag, loeide om half elf de sirene op het stadhuis. De kerk stond toen in lichterlaaie. De oorzaak? “De stoven, meneer, de stoven.....”

Acht brandspuiten uit de omgeving werden ter assistentie geroepen. Op het plein stonden de Termeyers samengedromd. Geen woord werd er gesproken. Met ontzetting zag men hoe de vlammen het uit 1365 daterende kerkje verteerdde. Enkele huilden. Om twaalf uur begon in de vuurzee de torenklok te slaan. Haar twaalf slagen haalde de klok niet meer: na de zevende slag stortte de torenspits naar beneden.

Met veel offervaardigheid en veel voortvarendheid heeft men de zaken aangepakt. Bij de eerste rondgang bracht de ruim vierhonderd gezinnen tellende gemeent 36.000(!) gulden op. Nu staat de kerk weer vol luister in het dorp. En tot vreugde van ieder gemeentelid is het gebouw al weer bijna schuldvrij!

Van bagagedrager af.

Aan de voet van de nieuwe kerk, het nieuwe stadhuis en de grote Lekdijk vierden de Termeyers en oud-Termeyers hun feest: vrolijkheid heerste op straat, gezelligheid in huis. Op de Dam en op de Prinsegracht prezen kooplui hun verse koek, hun boeterzachte en –gele bananen, hun extra grote chocoladerepen, hun verse IJsselmeerpaling (die uit Denemarken afkomstig bleek), hun feestelijk gekleurde molentjes en hun sappige druiven aan. Opgeschoten jongens toonden door balletjes-aan-elastic naar meisjes te gooien dat hun waardering voor het zwakke geslacht nog sluimerend is, straatfotografen bekeken de voorbijgangers door hun zoeker, andere mannen trachtten om het hevigst rood-witte speldjes te verkopen en uit de luidsprekers kwam vrolijke, zij het niet meer zo moderne muziek.

De Termeyse paardenmarkt werd weer gevierd en iedereen voelde zich er wel bij.

Ook de boer die, op zijn foets zittend, een paard naar de markt bracht. Maar het op deze wijze leiden van vee is verboden. Een agent wilde daar de boer attent op maken.

“Meneer, u mag geen paard vooruit trekken als uzelf fietst”.

“Wat dan?” deed de boer verbaasd.

Hij keek achterom en zei verschrikt: “Verhip, dan is-t-ie net van mijn bagagedrager afgewipt.....”

de Spiegel

maar vast: druiven ... banaan ... zuurstok ... koek ... patat ... en ... duim!

Paardenmarkt en feest in Ameide

In het blad "Utrecht in woord en beeld" zijn veel foto's met onderschriften gepubliceerd over de paardenmarkt. Onderstaand wordt deze reportage weergegeven.

De jaarlijkse paardenmarkt Te Ameide is in het rustige dorpsleven steeds een gebeurtenis van den eersten rang. Hoewel er de laatste jaren nagenoeg geen paarden meer worden aangevoerd, wordt deze dag door alle inwoners gevierd, waarbij allerlei volksspelen worden beoefend. Het traditioneele ringrijden ontbrak natuurlijk niet op het programma, en mocht aller belangstelling trekken.

Als er paardenmarkt is in Ameide, dan is er feest in het geheele dorp. Er worden dan volksspelen gehouden, en ook het ringrijden te paard ontbreekt niet op het program.